

A kondicionálisok problémája jogszabályszövegekben

Markovich Réka¹, Hamp Gábor², Syi²

¹ ELTE Filozófiatudományi Doktori Iskola, Logika Tanszék
1088 Budapest, Múzeum körút 4/I,
markovich@phil.elte.hu

² BME Szociológia és Kommunikáció Tanszék
1111 Budapest, Egry József u. 1.
hampg@eik.bme.hu, i@syi.hu

Kivonat: A jogszabályszövegek gépi feldolgozása során érdemes figyelembe venni a jogszabályok nyelvtechnológiai szempontból egyedi vonásait (a jogszabályok deontikus jellegét és kontextusérzékletlenségét, a szövegen belüli definíciók és a listás felsorolások gyakori jelenlétét), és ezek ismeretében kell felkészíteni a nyelvtanokat a gépi elemzés számára. A jogszabályokban kiemelt jelentősége van a kondicionalitás jelenségének, mert a jogszabályok alkalmazásának szükséges és elégséges feltételeit lehet velük kifejezni. Jelen tanulmányunkban ezért a kondicionális és retrokondicionális mondatok felismerésére alkalmas nyelvtant mutatjuk be.

Kutatásunk során a jogszabályszövegek gépi elemzésének lehetőségeit vizsgáljuk. Ehhez olyan tudáskomponenseket kezdtünk el építeni, amelyek egy jól működő mondatelemzővel együtt képesek lehetnek a gépi elemzések támogatására. Bár érdemi eredményeket csak hatékony mondatelemző birtokában lehet várni, úgy véljük, hogy amíg ez nem áll rendelkezésre, addig is lehet értelme az előkészítő munkáknak. Ezért olyan komponenseket definiáltunk, amelyek – jogalkotási, logikai, valamint nyelvtechnológiai tudásokat egybegyűjtve – a későbbiek során hasznosíthatóak lehetnek.

A természetes nyelvi mondatok gépi elemzése, az ehhez szükséges formális szemantika kidolgozása során számos nehézséggel szembesülhetünk. Elsőként kell kiemelnünk azt a problémát, hogy a logikai formalizálás következtében jópár – általában a pragmatika keretében kezelt – tartalmi összefüggés nem ragadható meg igazán. A természetesnyelv-használati praxisok körében valószínűleg a jogszabályszövegek világa az, ahol a legkevesebb teret szeretnénk hagyni a pragmatikai jelenségeknek. Nagyon furcsállanánk, ha egy bírósági döntésben arra hivatkoznának, hogy egy adott kitétel ugyan nem szerepelt a jogszabályban, de a kontextus „sugallta” azt (vagyis a társalgási implikátúra keretében jelen volt). A jog világában nincs irónia, nincsenek metaforák. Csak szószerinti jelentés van, aminek egyértelmű jele, hogy a legfontosabb fogalmak jelentését a jogszabályok értelmező rendelkezéseiben rögzítik (a jogszabály-szerkesztéstől szóló IRM rendelet [3] 2.§-a ki is mondja a jogszabályok *ellentmondásmentességére* vonatkozó elvárását). Ezért szokás úgy hivatkozni a jogszabályszövegekre, hogy azok szárazak. Viszont épp ezért gondolhatjuk, hogy ha valamely természetesnyelv-használati közeg alkalmas a gépi elemzésre, akkor a jogszabályok szövege az.

A jogszabályszovegek sajátosságai

A jogszabályszovegeknek van néhány érdekes vonása, amiket nyelvtudományi szempontból feltétlenül figyelembe kell vennünk. Egyrészt a szabatosra törekvés nagyon gyakran eredményez *többszörösen összetett mondatot*, és ez a tény pontos és hatékony szintaktikai elemző nélkül megnehezíti az adekvát tagmondat-beazonosítást. Másrészt tipikus a paragrafusokon, illetve bekezdéseken belüli pontokba rendezés, mely gyakran lista típusú felsorolásokat takar. Ezek a felületes szemlélő számára tördelési megfontolások eredményének tűnhetnek, valójában strukturális rendezések, amelyeknek kihatása lehet a tagmondatok közti logikai kapcsolatokra is. A szövegszerű összekapcsolás a mondatokat *lineárisan* köti össze a *konkatenáció* műveletével, ami annyit jelent, hogy a mondatok egymáshoz fűzése az olvasás irányával egyezik meg (mondhatjuk azt, hogy *vízszintes*). Ezzel szemben a listás összekapcsolás esetében jelentkezik egy másik viszonyítási dimenzió: amikor a szöveg olvasási irányához képest ortogonálisnak (*függőlegesnek*) tekinthető irányban is kapcsolat van a tagmondatok között. Ezt a jelenséget a torontói kommunikációelméleti iskola tárta fel először. Az írásbeliség sajátosságait keresve az iskola egyik képviselője, Jack Goody [4.] az írott szöveg jellegzetességeként említette a grafonyelvi technikákat, amelyek olyan lehetőségeket kínálnak az írás befogadója számára, amire a szóbeliség nem (nem is lehet) képes. Ilyen grafonyelvi technika a lista, de ide tartozik a táblázat, a kereszt-rejtvény vagy a mátrix is (ezek azonban számunkra most kevésbé érdekesek). Előfordulhat, hogy a jogszabályokban megjelenő listák csak tördelési szempontból tűnnek másnak a „normál” mondatokhoz képest, bár a listaelemeket jelző (és egymástól elválasztó) *felsorolásjelek* (betűk, számok, grafikai jelek, zárójelek) szövegbe ágyazása már önmagában is megtöri a mondatszerkesztés jólformáltságát. Sok más esetben azonban akkor sem kapunk jólformált mondatokat, ha eltekintünk a felsorolásjelektől. A jogszabályokon belüli listák gyakori felbukkanása azért fontos, mert felismerésük egyfelől újszerű feladatot jelent a mondatelemzés számára, másfelől fel kell készülni arra is, hogy a listák összetevőit ugyanúgy többféle módon kapcsolhatjuk össze egymással, ahogy ez az „egyszerű”, szövegszerűen összetett mondatoknál is megfigyelhető.

A jogszabályok logikai elemzésének további sajátossága abból fakad, hogy a norma nem leír, hanem előír. Az előírásoknak azonban nem állítások az eszközei, márpedig a klasszikus logika elvileg csak állításokon működik: az állítások igazságátörökítő jellege adja egy levezetés logikai érvényességét, igazsága pedig csak állításoknak van, előírásoknak nincs. Ezt a sajátosságot hivatott kezelni a deontikus logika. Ám ha a jogszabályban szereplő mondatok felszínét nézzük, akkor kijelentő mondatokat, vagyis állításokat találunk, amelyek nulladrendben deontikus logikai eszközök nélkül is elemezhetőek.

A logikai kapcsolók

A jogszabályszovegek mondatépítkezése gyakorta komplex szerkezeteket hoz létre. Az összetett mondatokat logikailag úgy ragadhatjuk meg, hogy egyszerű mondatokat

kapcsolunk össze logikai konnektívumok (logikai kapcsolók) segítségével. Elvileg tizenhat bináris logikai kapcsoló lehetséges. Ebben nincs benne a logikai tagadás, mivel az nem bináris művelet. A logikai tankönyvekben ritkán mutatják be mind a tizenhat bináris logikai műveletet, ezért érdemes itt felsorolni mindegyiküket. A műveleteket igazságtábla segítségével jellemezhetjük. Ha két propozíciót (A -t és B -t) összekapcsolunk a logikai konnektívumainkkal, akkor az összekapcsolások igazságértékei az alábbi módon alakulnak.

1. táblázat

	A	i	i	h	h
	B	i	h	i	h
1 ellentmondás		h	h	h	h
2 konnegáció		h	h	h	i
3 retroszubtrakció		h	h	i	h
4 kontraprojekció		h	h	i	i
5 szubtrakció		h	i	h	h
6 kontra-retroprojekció		h	i	h	i
7 biszubtrakció		h	i	i	h
8 exklúzió		h	i	i	i
9 konjunkció		i	h	h	h
10 bikondicionális		i	h	h	i
11 retroprojekció		i	h	i	h
12 kondicionális		i	h	i	i
13 projekció		i	i	h	h
14 retrokondicionális		i	i	h	i
15 diszjunkció		i	i	i	h
16 tautológia		i	i	i	i

Ezek közül néhányat sosem használunk a természetes nyelvben, így a fenti tizenhat kapcsoló közül „kivehetjük” az *ellentmondást* (1) és a *tautológiát* (16), valamint a négyféle *projekció* műveletét (4, 6, 11, 13) mint gyakorlatilag érdektelen eseteket. Marad tíz lehetséges kapcsoló, ám ezek közel sem azonos gyakorisággal fordulnak elő a tényleges nyelvhasználatban. Nem véletlen, hogy a logikai nyelvek praxisában, oktatásában öt-hat műveletről beszélnek a maradék tíz helyett. A leggyakrabban használt kapcsolók a *kondicionális* (12), a *diszjunkció* (15), a *konjunkció* (9) és a *bikondicionális* (10), a többi művelet – ezekhez képest – ritkábban bukkan fel. Műszaki szövegekben fontos szerepe van az olyan ritkábban használt konnektívumoknak, mint a *szubtrakció* (5) és *retroszubtrakció* (3), a *biszubtrakció* (7), a *konnegáció* (2) és *exklúzió* (8). Ritkán előforduló jelenségnek szokás tartani, ám épp a jogi szövegekben fontos szerepet kap a *retrokondicionális* művelete (14).

Kutatásunkban első körben a logikai konnektívumok közül a kondicionális megjelenéseit, beazonosíthatóságát vizsgáljuk. A ‘ha-akkor’-os szerkezetként emlegetett konnektívum a leggyakoribb következtetési eljárás, a modus ponens-szel való kapcsolata miatt kiemelt jelentőséggel bír a logikában. Ráadásul vizsgálata akár az első-körös intuíciónkkal szembemenő eredményt is hozhat (sok logikával ismerkedő számára nehezen elfogadható, hogy a kondicionális előtagja hamissága esetén is igaz), így érdemi kimenet remélhető a logikai elemzéstől. Az intuíciónellenességgel

kapcsolatban érdemes megjegyeznünk, hogy mégha vitatható is, hogy a kondicionálisnak megfelel-e a természetes nyelvi ‘ha-akkor’ szerkezet, abban azért egyet szokás érteni, hogy ez utóbbit logikailag a kondicionálissal ragadhatjuk meg leginkább. Kutatásunk azonban épp arról szól, hogy mit mondhatunk erről a megfeleltetésről. Igaz-e egyrészt, hogy a jogszabályokban a ‘ha-akkor’-os szerkezetek logikailag kondicionálist rejtenek, másrésztől találni-e olyan kondicionálist, amelynek nem ez a felszíni szerkezete, lehet-e a kondicionális más kötőszóval összekapcsolt tagmondatok együttese, esetleg kifejezhetjük-e egyszerű mondattal is. Szintén kérdés, hogy a kondicionalitás, ami magyarul feltételeességet jelent, hogyan viszonyul a tagmondatok sorrendjéhez. A logikában ismert tétel [5], hogy a klasszikus kondicionálissal elégséges, míg a retrokondicionálissal (vagy konverz kondicionálissal) szükséges feltételt állapítunk meg. Ha ezt elfogadjuk, a nyelvi vizsgálat során azt kell megvizsgálnunk, hogy ez a kötőszó-megfordítás a nyelvi szerkezet szintjén is általános-e: valóban minden ‘akkor-ha’-s szerkezet retrokondicionálist rejt-e logikailag, illetve milyen más nyelvi megjelenési módozatai vannak a retrokondicionálisnak.

A fenti kérdések megválaszolása után következik az a feladat, ami az egész projektet nyelvtechnológiailag relevánssá teszi: milyen input adható (adandó) ahhoz, hogy az ember által megtalált szabályosságok gép által felismerhetővé (s ezáltal később automatikusan elemezhetővé) váljanak, s mindez milyen biztonsággal adható meg. Ez természetesen függ a rendelkezésre álló nyelvelemző szoftverek (esetünkben a NooJ) lehetőségeitől és korlátaitól, és függ a jogszabály-szerkesztési gyakorlat szabályosságától, következetességétől. A kutatás eredménye egyúttal rámutathat olyan speciális sajátosságokra, amelyek a vizsgált szöveg műfajából fakadnak (kimutatva ezzel esetleg bizonyos strukturális összefüggéseket a jogszabályszöveg mint műfaj és a logikai konnektívumok között). A kondicionális és a retrokondicionális gép általi megkülönböztethetősége pedig gyakorlati haszonnal kecsegtető eredmény: a jogalkalmazás során hasznos ismeret, hogy az adott jogszabály bizonyos tényállásokhoz, értékelésekhez elégséges vagy szükséges feltételeket állapít meg.

Az elemző nyelvtan felépítéséhez a gazdasági reklámtörvényt (Grtv.) [2] használtuk tanulókorpusznak. A törvény valamennyi mondatát annotáltuk, és azokban kerestük a kondicionálisok és retrokondicionálisok nyelvi megjelenési módozatait. A következőkben bemutatott példáink ezért mind a Grtv.-ből származnak.

A kondicionalitás mintázatai

A kondicionális mondatok természetesen a ‘ha-akkor’ szerkezet mellett másféle felszíni formában is kifejezhetőek. Nyilvánvaló példaként hivatkozhatunk az ‘amennyiben..., akkor...’, ‘mikor..., akkor...’ nyelvi szerkezetekre. A felismerés szempontjából fontos tény, hogy a jogszabályokban többször hagyják el az ‘akkor’ tagot, mint ahányszor megjelenítik, ami azt is jelenti egyben, hogy a kapcsoló ‘ha’ tagja van kulcsszerepben. Kevésbé kézenfekvő az a tény, hogy egyszerű mondattal is kifejezhető logikai kondicionális. Erre az ‘esetén’ névutó használata a legjobb példa:

„6. § (4) ... Megtiltás esetén az érintett személy részére reklám közvetlen üzletszerzés útján a továbbiakban nem küldhető.” (Értsd: ‘Ha megtiltották, akkor nem küldhető reklám.’)

Szintén kevésbé várt megoldás az, amikor nem egy, hanem két egymást követő (önmagában is összetett) mondat fed le egy logikai kondicionálist. A „kötőszó” a második mondat elején szereplő ‘ebben az esetben’:

„6. § (3) Az (1) bekezdés szerinti hozzájáruló nyilatkozat bármikor korlátozás és indoklás nélkül, ingyenesen visszavonható. Ebben az esetben a nyilatkozó nevét és minden egyéb személyes adatát az (5) bekezdésben meghatározott nyilvántartásból haladéktalanul törölni kell, és részére reklám az (1) bekezdésben meghatározott módon a továbbiakban nem közzétehető.” (Értsd: ‘Ha visszavonták a nyilatkozatot, az adatokat törölni kell és reklám a továbbiakban nem küldhető.’)

A retrokondicionális az ‘akkor-ha’ alapeseten kívül szintén előfordulhat ‘akkor’ tag nélkül is. Ebben az esetben az segít a beazonosításban, hogy a ‘ha’ elem a második tagmondatban van. Jócskán megnehezíti a gépi felismerés számára adott instrukciót a többszörösen összetett mondat:

„19.§ (3) Nem minősül dohánytermék reklámjának az olyan áru reklámozása, amelynek elnevezése, megjelölése vagy árujelzője valamely dohánytermékével megegyezik, ha az áru elnevezése, megjelölése vagy árujelzője egyértelműen elkülöníthető a dohányterméktől.”

A megadandó nyelvtenban számolnunk kell a retrokondicionális kontraponáltjának előfordulásával is:

„5.§ (2) ... Ilyen nyilatkozat hiányában a reklám nem tehető közzé” (Értsd: ‘Ha nincs nyilatkozat, nem tehető közzé a reklám, vagyis abból, hogy jogszerűen közzétették a reklámot, következtethetünk arra, hogy előtte nyilatkoztak.’)

Komoly nehézséget jelentenek – különösen a gépi feldolgozás szempontjából – azok az esetek, ahol beágyazott kondicionálisokat találunk. Előfordul azonban, hogy a kötőszó áruklodó annyira, hogy nagy bizonyossággal megadhatjuk a teljes beágyazott szerkezetet. Az alábbi mondatban a ‘kivéve ha’ kapcsoló felfedi azt a külső kondicionálist is, amelynek egyébként nincs felszíni jele:

„(3) A (2) bekezdéstől eltérően, a kereskedelmi kommunikáció megjelenítési módjával összefüggő okból eredő jogsértésért az is felel, aki a kereskedelmi kommunikációt az arra alkalmas eszközök segítségével megismerhetővé teszi, valamint aki önálló gazdasági tevékenysége körében a kereskedelmi kommunikációt megalkotja vagy ezzel összefüggésben egyéb szolgáltatást nyújt, kivéve, ha a jogsértés az (1) bekezdés szerinti vállalkozás utasításának végrehajtásából ered.” (Értsd: ‘Ha a megjelenítési módból adódóan jogsértő a reklám, akkor csak akkor nem felel a közzétevő, ha a reklámozó utasította.’ Ennek a logikai szerkezete tehát: $A \rightarrow (\sim B \rightarrow C)$.)

Érdekes és nehézséget jelent, hogy a retrokondicionális nyelvi megjelenítésének prototípusa, az ‘akkor-ha’ az ‘is’-sel kiegészülve megfordítja a logikai kapcsolatot, hiszen az derül ki belőle, hogy az utótagban megjelölt feltétel nem szükséges, hanem elégséges. Így épphogy nem a retrokondicionális, hanem a kondicionális kötőszavaként kell számolnunk az ‘akkor is, ha’ kötőszóval:

„9.§ (2) Az (1) bekezdés szerinti vállalkozás felel akkor is, ha a kereskedelmi gyakorlatot szerződés alapján más személy valósítja meg a vállalkozás érdekében vagy javárára”

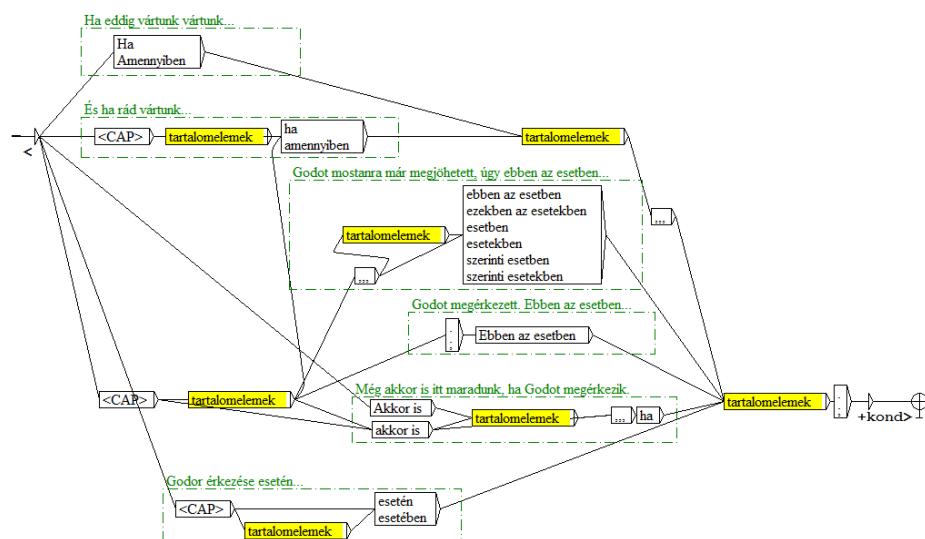
A kondicionálison és a retrokondicionálison túl a bikondicionális is előfordulhat a jogszabályszovegekben. Az ezt jellemző ‘akkor és csak akkor’ szerkezettel ugyan nem találkoztunk, olyan esetekkel viszont igen, amikor egy-egy kondicionális vagy retrokondicionális formáját öltő mondat valójában bikondicionálist takart. Csakhogy ezt óvatosan kell kezelnünk, mert a bikondicionalitás felismerése a lexikalitáson túlmutató háttértudást feltételez, jellemzően a jog fogalmából, eszközeinek struktúrájából tudható. Példa erre a „Ha a külön törvény eltérően nem rendelkezik, az ilyen

szabályok megsértésére e törvény rendelkezéseit megfelelően alkalmazni kell” mondat. Ennek olvasásakor nem derül ki számunkra, hogy a feltétel visszafelé is áll: abból, hogy az adott passzust alkalmazni kell, tudjuk, hogy arról a kérdésről nem rendelkezett eltérően külön törvény. Ez egy kondicionálisnál nem lenne igaz. Ez a tudás azonban nem a jogszabály szövegéből nyerhető ki, hanem a jogalkotási mechanizmus ismeretéből. Így ezeket a mondatokat nem jelöltük külön, a felszíni szerkezet szerint soroltuk be őket, s ennek megfelelően a bikondicionális kategóriájával ebben a cikkben nem foglalkozunk.

A nyelvtanok és az eredmények

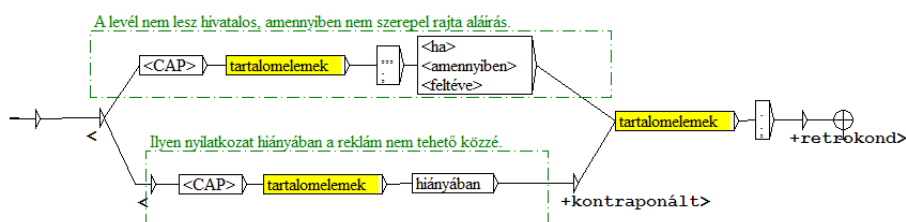
Az elemzéshez a NooJ nyelvelemző környezetet használtuk [6], aminek segítségével számos magyar nyelvű elemzés született, amelyekkel az MSzNy korábbi konferenciaköteteiben találkozhattunk. A mi célunk az volt, hogy a kondicionális típusú (kondicionális, retrokondicionális) konnektívumokat tartalmazó mondatokat megtaláljuk, illetve azonosítsuk bennük a logikai kapcsolatban álló tagmondatokat. Az elemzéshez a Grtv. szövegét úgy készítettük elő, hogy a NooJ-keresés szövegegységei mondatok legyenek, tehát a jogszabályi szövegek bizonyos elemeit (hatályosságra vonatkozó megjegyzéseket, korábbi változatoktól való eltérésekre utalások jegyzeteit), valamint a jogszabályok fontos részét képező tagolóelemeket (fejezetelés, jogszabályi belső azonosítókat stb.) elhagytuk. További része volt a szövegelőkészítésnek a felsorolások feloldása. A feloldás kifejezést azért lehet használni, mert a listák egyfajta rövidítésként foghatók fel, amelyek részben a könnyebb áttekinthetőséget, részben a tipográfiai redundanciák elkerülését szolgálják. A feloldás azonban nem magától értetődő, mivel a listák időnként más funkciójúak. A feloldások tipográfiai következményekkel jártak; például a felsorolások szerkezetéből fakadóan a listában szereplő elemeket, amelyek a lista elején álló egység (tagmondat vagy éppen mondatok) kiegészítései, a listaszerű felsorolás vesszővel, illetve más kapcsoló elemekkel (‘továbbá’, ‘valamint’ stb.) választja el. Ezeket az átkötő elemeket a szövegelőkészítésben mondatzáró központozással helyettesítettük. A helyettesítéseknél törekedtünk arra, hogy a kodifikációs szokások tipográfiai transzformálása ne eredményezzen jelentésmódosítást. Mivel a listák viszonylag tipikus és jól formált elemek a jogszabályi szövegekben, ezért formálisan is jól leírhatók, a feloldásuk automatizálható. Találtunk azonban olyan esetet, amely módosítást idézett elő a logikai szerkezetben: egy látszólag retrokondicionális szerkezettel rendelkező felsorolást a felsorolás ténye éppen visszahelyezett a kondicionális státuszba, mivel az egyes megjelölt feltételek nem lehetnek szükségesek, ha a felsorolás bármely elemének önálló teljesülése elegendő az első tagmondatbeli minősítéshez. A listafeloldás azonban külön mondatokat csinál belőlük, így egyenként mind retrokondicionálisként értékelhető.

A keresések ideális kivitelezése az lenne, hogy az előkészített szöveget szintaktikai elemző segítségével tagmondatokra, és azokon belül frázisokra bontjuk, majd az így felcímkézett szövegben a szövegegységeken belül megkeressük a logikai kapcsoló elemeket (a hatókörük kijelölésével együtt). A mondattani elemző modul híján azonban csak arra volt módunk, hogy felszíni illesztéseket kereső nyelvtanokat építsünk. Ezek gráfjait mutatjuk be az 1. és 2. ábrán.

1. ábra: kondicionális tartalmazó mondatokat azonosító nyelvtan

Az 1. ábrán látható nyelvtan a kondicionálisokat tartalmazó mondatok azonosítását és felcímkézését végzi el. A tanulókorpuszban talált minták alapján a kondicionálisok négy alaptípusát különítettük el. A ‘ha... akkor...’ szerkezetek adták az első típust. Ennél az előtag tartományát kijelölő ‘ha’ – vagy szinonimája – kötelező elem, az ‘akkor’ tag opcionális. A második típus a jogszabályi szövegekben gyakran szereplő visszautaló fordulat, amely a kondicionális utótagját jelöli ki (‘ebben az esetben’, ‘a ... bekezdésben felsorolt esetekben...’ stb.). Ez a szerkezet időnként több mondatot is tartalmazhat. A harmadik típus az előbbinek névutós szerkezettel kifejezett nominalizációja. Ebben az esetben – a korábban már bemutatott példán – a kondicionális elő- és utótagja nem két tagmondatban jelenik meg. A negyedik típus pedig az intuíciónkkal szembeesülő szerkezet: ‘...akkor is..., ha...’. A nyelvtanunk a fenti szerkezeteket tartalmazó mondatokat a ‘<+kond>’ címkével látja el. Az ábrán szereplő nyelvtan tartalmaz egy beépülő gráfot (a ‘tartalomlemek’ nevű), amely a reguláris NooJ-kifejezésekkel szóelőfordulásokat, számokat és központosításokat keres (<WF>, <D>, <P>) a nyelvtanban feltüntetett logikai elemek és konkrét kifejezések tartományában, illetve környezetében. Mivel a tartalomlemek nevű gráf elemezetlenül megtalálja ezeket, a dátumok, jogszabályi hivatkozások külön azonosítására nincsen szükség; azonban világos, hogy mind az előtag- és utótagtartományok, mind a dátum és egyéb referenciák azonosítására szükség lesz egy olyan elemzésben, ahol nem pusztán a kondicionális egységek megjelölése a cél, hanem a találatok tartalomlemeinek a kezelése is. A gráfban láthatók három vesszőt tartalmazó csomópontok. A szövegelőkészítés folyamán a keresés egyszerűsítése érdekében a tagmondathatárokat jelölő központosítási jeleket (rendszerint vesszőket) három vesszőre cseréltük megkülönböztetve ezeket a felsorolásokban szereplő központosítási jelektől (vesszőktől).

2. ábra: Retrokondicionális tartalmú mondatokat azonosító nyelvtan

A retrokondicionális nyelvtan az előbbi gráfhoz hasonlóan használja a tartalom-elemek azonosításához szükséges beépülő nyelvtant, és két típust különít el. Az egyik az ‘akkor-ha’ szerkezetet azonosítja, amelyben a második tagmondat hatókörét kijelölő kötőszó, illetve az elhagyható ‘akkor’ a fontos keresőelem. A második típus a ‘hiányában’ névű frázis, amely kontraponált retrokondicionális jelöl.

A nyelvtanokat a fogyasztókkal szembeni tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat tilalmáról (Fttv.) [1] szövegén teszteltük. Az előkészített szöveg 120 mondatból állt, az annotálás számait, valamint a két nyelvtannal lefuttatott elemzés eredményeit mutatja az alábbi táblázat.

2. táblázat

	esetek száma	kondicionális nyelvtan			retrokondicionális nyelvtan		
		jól felismerte	nem ismerte fel	rosszul ismerte fel	jól felismerte	nem ismerte fel	rosszul ismerte fel
kondic.	14	14					
retrokond.	13			1	13	1	
egyéb	93						

*

A tanulmány a 83887. sz. OTKA kutatás keretén belül készült. A cikk szerzői megköszönik Váradi Tamásnak a Nooj kezeléséhez nyújtott segítségét.

Hivatkozások

2008. évi XLVII. törvény a fogyasztókkal szembeni tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat tilalmáról (Fttv)
2008. évi XLVIII. törvény a gazdasági reklámtevékenység alapvető feltételeiről és egyes korlátairól (Grtv)
- 61/2009. (XII. 14.) IRM rendelet a jogszabályszerkesztésről
- Goody, J.. Nyelv és írás. In Nyíri K., Szécsi G. (szerk.): Szóbeliség és írásbeliség. Budapest: Áron Kiadó, (1998) 189–221
- Pólos L., Ruzsa I., Madarász Zs. A logika elemei. Budapest: Osiris (2005)
- Silberstein, M.. NooJ Manual. (www.nooj4nlp.net) (2003)